

Агоп Мелконян

Опит да се осмисли
прогресът

В годините между детството и юношеството, когато мисленето е толкова пластично и капризно, една очарователна книга може да роди любов за цял живот. Моята беше тъпичка, с многоцветна корица, и до сега си спомням великолепната библиотека „Приключения и научна фантастика“. Тя ме плени, тя ме свърза с фантастиката, тя роди у мен една любов, на която сигурно никога няма да изневеря. Книгата се казваше „Уравненията на Максвел“, а неин автор беше Анатолий Днепров.

В предговор към една своя книга Днепров точно и категорично формулира творческото си кредо: „Писателят-фантаст не е историк и летописец на научния и техническия прогрес, макар в определена степен да им е задължен. Неговата задача е малко по-различна: използвайки като инструмент средствата на художествената литература, да изследва влиянието на научния и техническия прогрес върху живота на хората.“ И той убедено зае очертаната от самия него територия – не като принцип, не като пожелание, а като стил на мислене и творческа практика.

Едва ли има научен проблем от 50-те и 60-те години, който Днепров да не е преосмислил в разказ или повест. Мимоходом можем да споменем, че се опитва да бъде педантично точен в научната терминология (нека все пак не забравяме, че е кандидат на физико-математическите науки и научен наблюдател на сп. „Техника молодежи“), макар това да е допълнителна подробност. Същественото е друго: той търси социалната проекция на този научен проблем, проекцията на неговия вектор върху оста, наречена човешка цивилизация. При това, без да се ограничава в тесните национални или регионални граници, прекрасно осъзнавайки, че тоталната наука поражда тотални кризи и грижи.

Например разказът „Трагедията на улица Паради“ е достатъчно ясен като научна концепция: възможността изкуствено да се регенерират не отделни органи, а цели организми. Това е украсено „а ла Днепров“ с необходимата научнопопулярна гарнитура – организъмът като аperiодичен кристал, нещо за аминокиселините, генетичният код, древните египтяни и т.н. И все пак това са орнаментите, в центъра е човешката трагедия на улица „Паради“ – войната, хитлеристката окупация на Париж, отговорността на учения, заел се да „възкреси“ историята, за да реконструира настоящето, тъжната участ на групата в онези объркани години. И читателят, простил неуспеха на този интересен експеримент, с основание си задава въпроса: заслужава ли това сложно и противоречиво същество, наричащо себе си Човек Разумен, да притежава властта на боговете и да възкресява мъртъвци?

Всъщност Днепров винаги ни води до една и съща точка за размисъл (както впрочем и всеки добър фантаст): каква е цената на научния прогрес? Оттук пътищата се разделят; тук е полигонът за изпитание на всеки мироглед. Можеш просто да размахаш лозунга „Машината ще спаси света“ и да поемеш към утопичния технократизъм. Можеш да тръгнеш по точно противоположната пътека, но по нея едва ли ще срещнеш нещо достойно. Може да свърнеш вляво или вдясно, повтаряйки си „Не сляпа опозиция на прогреса, а опозиция на слепия прогрес“, но кой ще ти каже какво точно, къде точно, колко точно...

Затова съществува научната фантастика, това е нейното предназначение. Тя изпитва всеки възможен и невъзможен модел, за да опипа пътя, да го почисти и да ни подготви за него. Тя е като тънките мустачета на насекомите, които на пръв поглед се мятат хаотично, а всъщност улавят и най-малките промени и търсят изход от тях. Такава беше фантастиката по времето на Днепров, такава е днес, сигурно ще бъде такава и утре. Менят се темите, менят се проблемите, остава ядрото: любовта към човека и грижата за спасението на човешкия род.

Анатолий Днепров споделя: „Струва ми се, че бурното развитие на научнофантастичната литература, особено през последното столетие, беше подготвено от самото развитие на науката, която винаги се е занимавала (и продължава да се занимава) с наистина фантастични проблеми. Най-древните и известни фантастични проблеми на науката са вечният двигател, еликсирът на живота и философският камък. Безплодната работа на средновековните учени и инженери започва да ни изглежда вече не толкова безплодна, като вземем предвид, че те положиха експерименталните основи на механиката, биологията и химията. Въпреки това елементът «фантастично» в дейността на учените се запази и до днес, а широко разпространеното мнение, че «науката може всичко», се стимулира от съобщенията за поредната сбъдната фантастична мечта на човечеството.“

Днепров иска да съедини в едно науката и мечтата и като че ли да ни внуши: „Помнете, мечтата не греши, греши науката.“ Научно обосноваването на мечти има кратък живот – така е, за съжаление. Науката се движи равноускорително и дори най-крилатите ни мечти от детството в зрялата ни възраст са вече реалност – често с дълъг шлейф от неприятни последици. Доста от мечтите на Днепров вече не са мечти. И все пак има нещо мило в това да прочетеш за мечтите на предходното поколение – то е като разгръщането на стар семеен албум.

Литературното творчество понякога си прави лоши шегги. Анатолий

Днепров е математик, кандидат на науките, работил е към Академията на науките в областта на електронноизчислителната техника. И ето, точно прогнозите му за развитието на компютърната техника не само най-бързо остаряха, но и някои от тях се оказаха погрешни („Игра“).

В този сборник са включени произведения на Днепров, писани в различни години. Букетът от идеи е доста богат – антисветовете и симетричните вселени („Пурпурната мумия“), бъдещето на биотехнологиите и биониката („Ново направление“), машинното мислене („Игра“), ядрената заплаха („Петнистият Боб“), вечният двигател и какво ли още не. Не са забравени и някои от пародиите му. Вероятно на всички ще направи впечатление, че Днепров не обича космическата тема – уморителните понякога пътешествия през бездните на пространството, срещата с чудати другопланетяни, космическите мистерии. В този смисъл той следва съвета на братя Стругацки: главното винаги става тук, на Земята.

Нека добавим и някои биографични подробности. Роден е през 1919 година. Почива през 1973-а. Занимавал се е с научна дейност, автор е на много научни публикации. Както и Иля Варшавски, дебютира във фантастиката сравнително късно (1958 година) с разказ в сп. „Техника молодежи“. През 60-те години е научен наблюдател на същото списание и автор на много научнопопулярни статии в областта на математиката, физиката, биологията и биохимията, кибернетиката и робототехниката. Издал е книгите „Уравненията на Максвел“ (1960), „Светът, в който изчезнах“ (1962), „Формулата на безсмъртието“ (1963, 1972), „Пурпурната мумия“ (1965), „Глиненият бог“ (1969) и „Пророци“ (1971).

Сега никой не оспорва мястото на Анатолий Днепров в развитието на съветската фантастика. Той е не само сред пионерите в следвоенния период, но и един от върховете му.

КРАЙ

© 1985 Агоп Мелконян

Сканиране, разпознаване и редакция: Светослав Иванов, 2007
Редакция: Mandor, 2009 (#)

Издание:

Анатолий Днепров. Глиненият бог
Книгоиздателство „Георги Бакалов“, Варна, 1985

Съставител: Д-р Димитър Пеев
Рисунка на корицата: Текла Алексиева
Редактор: Ася Къдрева
Художествен редактор: Иван Кенаров
Технически редактор: Пламен Антонов
Коректор: Ани Иванова

Пророки. М., „Знание“, 1971
Пурпурная мумия, изд. „Детская литература“, М., 1965
Глиняный бог, изд. „Детская литература“, М., 1969

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3136>]